

ELZÁSZTÓL ERDÉLYIG.

NÉZZE, tisztelt úr, nekem beszélhet, amíg jól esik, azontúl is, amíg meggebed bele, de ne kiabáljon.

Ne kiabáljon, érti? — ne kiabáljon, mert amilyen igaz, hogy Walter von Hagenau a nevem, olyan igaz, hogy kidobom az ablakon!

Ezeket a barátságtalan szavakat valóban Walter von Hagenau úr intézte egy másik úri emberhez a niederbronni «Kék macska» ivószobájában.

Akik Walter von Hagenau urat ismerték, meg voltak győződve állításának komolyságáról és azonnal megtettek minden intézkedést, hogy fenyegetését valóra ne válthassa.

A köpcös lakatos, ki előszeretettel nevezte magát fegyverkovácsnak és a keszeg takács, eléje toltak egy tele söröskorsót, a takács rátette tenyerét szőrös, nagy kezére, úgy kérlette:

— Ugyan, ugyan, Walter, csigavér, csak nem fogsz bolondságot csinálni — a füléhez hajolt, úgy dörögte — egy pástétomkészítőért?

— Nem fogok? Épen, hogy fogok! Épen egy pástétomkészítőért fogok! Ha pástétomkészítő, emberelje meg magát, mikor urak közé kerül!

A másik asztalnál, mint egy hörcsög, pattant fel ezekre a szavakra Müller, a strassburgi pástétomkészítő:

— Szép urak! Maga úr? Maga nem úr! Maga egy szobafestő, maga egy mázoló, maga egy paccer!

Néhány lépést tett von Hagenau felé, rázta az öklét, közben kiabált, ahogy a torkán kifért:

— Én ne kiabáljak? Én? Müller, a pástétomkészítő? Tudja maga, ki vagyok én? Első az Isten, második a Jézus Krisztus, harmadik a pástétomkészítő, azután jön egy hosszú nagy semmi, negyedik a pék, az én barátom, a Binder Hanz, ötödik a mészáros, az is az én barátom, a Vogel Martin, azután jön a többi, aztán egy nagy szemétdomb s azontúl jön a szobafestő! Nahát!

Egészen belefulladt a nagy dikcióba, bátorságot kapott a saját hangjától, odaállt a von Hagenau asztala elé és öklével döngötte a deszkát.

Walter von Hagenau egy hajtásra kiitta a korsó sört, tenyerével lesimította mellétverő rőt szakálláról a habot, tempósan felállott a székről, a pástétomkészítőhöz lépett srákiáltott:

— Állj! Befogni! Száját befogni!

Abban a pillanatban galléron ragadta, egyet penderített rajta, másik kezével a nadrágját markolta meg, magasra tartotta és az ablakhoz lépett vele.

Ha most a pástétomkészítő kívül kerül az ablakon, holnap reggel már a Rajnában úszik némán csendesen és semmi baja nem lesz többé a szobafestőkkel.

Mert a «Kék macska» ravasz egy épület volt. Elejével barátságosan nézett a niederbonni főutcára, a háta azonban egy kősziklán nyugodott s alatta, kétemeletnyi mélységben, hömpölygött a folyócska.

Mi tagadás, a «Kék macská»-ból fizetés nélkül meglépni nem tartozott a könnyű feladatok közé.

A pástétomkészítő sem akarta ilyen úton rendezni számláját, ordított torkaszakadtából, míg a takács és a fegyverkovács ki nem húzták a von Hagenau markaiból.

Acker úr, a korcsmáros, nyugodtan nézte az egész ügyet, dörmögött és Vogelnek, a mészárosnak, azt mondta :

— Ná, majd bolond leszek rácsot tétetni ! Én nem mászkálok az ablakra, aki pedig ki akar ugrani, az menjen Isten hírével az ördögbe !

A kedélyek egyelőre lecsillapodtak, von Hagenau bort rendelt és füstölt kolbászt s a takáccsal és a fegyverkováccsal derekasan hozzálátott,

A Vogézek között sípolt, búgott és nyögött a novemberi szél, rázta a «Kék macska» cégérét, megzörgette az ablakokat s ajtónyitáskor széles pászmában terelte kifelé a füstöt.

A «Kék macska» ivójában csendesen duruzsolt a kályha, néha-néha pattogott egy szikra vagy nyöszörgött a tűz, ha boghoz ért s a sutban jóízűen szuszogott Hektor, a mészáros izmos doggja.

A vendégek iddogáltak, csámcsogva ették a jó füstös kolbászt, közbe-közbe szótték-fonták a beszédet.

Walter von Hagenau kiivott egy pohár bort, csettintett és megbökte a takácsot :

— No ! Mit szólsz ehhez a borhoz, komám ?

A takács felvette poharát, ivott egy kortyot, maga elé mélyedt, két szemével az orra hegyét kereste, alsó ajakát a felsőre tolta, azután a felsővel beszopta az alsót, végül kicsücsöritette a száját s ő is nagyot csettintett :

— Nem rossz ! — adta le a véleményét — de a sárga ortlibi jobb.

— Nem értesz hozzá — morgott von Hagenau — egész Elzászban nem terem jobb bor, mint ez !

Töltött, maga elé emelte poharát, a lámpa felé tartotta, úgy nézte :

— Látod ezt a színt ? No hát ez beblenheimi, hamisítatlan beblenheimi, én úgy éljek, hogy az !

— Hurrá ! Itt van a fiú ! Ide jere, Fritz ! Ide ! Apád mellé ! Nohát ! Egy poharat neki ! Ihatsz egy pohárral ! Ihatsz ! Aki katona, az meghihat egy pohár bort ! Esetleg kettőt is !

Walter von Hagenau maga mellé ültette a fiát, egy hosszú, izmos legényt, töltött neki, tányért tett eléje, rá nagy darab kolbászt, széles karéj kenyeret szelt és a tányér mellé támasztotta. Megvárta, míg a fiú falt néhányat, aztán odatolta a poharat :

— Igyál, fiam ! Igyál ! Aki egy hét mulva katonának megy, megérdemel egy pohár beblenheimit ! Igyál ! Ilyen bor nincs több a világon, ilyen csak Elzászban terem. Azért akarják olyan nagyon a franciák ! De abból nem esznek !

— Nem isznak — kiáltott a fegyverkovács és elkacagta magát s a többiek is hangosan nevettek.

Két katona jött be, egyiknek a karja fel volt kötve, köszöntek és csendesen leültek egy asztalhoz.

Walter von Hagenau azonnal hozzájuk lépett és meginvitálta őket.

— Uraim, amilyen igaz, hogy Walter von Hagenau a nevem, olyan szívesen látom önöket egy pohár borra.

A katonák átültek, bemutatkoztak, koccintottak és ittak. Sziléziaiak voltak, sebesülten jöttek a francia frontról és remélték, hogy ezerkilencszáztizennégy karácsonyát már otthon tölthetik.

— Szilézia ! Az szép hely ! — mondotta von Hagenau. — Fiatalkoromban jártam arra, mert amilyen igaz, hogy Walter von Hagenau a nevem, olyan igaz, hogy sok helyen jártam életemben.

A katonák bólintottak és bólintottak a többi vendégek is, mert von Hagenaut mindnyájan szerették. Csak a strassburgi pástétomkészítő fészkelődött és valamit maga elé dörmögött, de von Hagenau ezt nem vette észre.

— Igen, uraim ! Úgy nézzenek reám, hogy én az egész világot bejártam fiatal koromban.

— Nagy csavargó lehetett — mondta a pástétomkészítő félhangosan.

Von Hagenau is meghallotta és azt gondolta, hogy mégis csak kár volt azt a pimasz libamájpancsolót ki nem hajtani az ablakon.

Lenyelte bosszúságát s tovább magyarázott a két katonának :

— Igen, uraim, de talán innánk egy kortyot ! Tölts fiú ! Te vagy a legfiatalabb, hála Istennek ! csak vízkeresztkor lesz húszéves !

Ráütött a fia széles vállára, derűs, csillogó szemmel nézte és folytatta a beszédet :

— Igazi von Hagenau ! Nézzék, uraim, ez a haj, ez a vörös haj — és megsimogatta a Fritz bronzosan csillogó selymes haját — ez a von Hagenauk egyik nemesi címere, a másik, az kutyabőrre van festve. Meg vagyon írva a régi könyvekben, hogy híres ősöknek, Reinmar von Hagenauknak épen ilyen vörös haja volt. És amelyik asszony nem lett szerelmes a délceg természetbe vagy a vitézségbe, sem a dalai nem lágyították meg a szívét, az a hosszú, csillogó selymes hajába biztosan belegabalyodott !

— Mese a varrógépről — kiáltotta gúnyosan a strassburgi pásté-

tomkészítő, de az öreg Walter oda sem figyelt, tüzesen lovagolt örök vesszőparipáján.

— Igen, uraim, mert lovag volt Reinmar von Hagenau hatszáz esztendővel ezelőtt a legvitézebb lovag egész Elzászban és költő is volt, a leghiresebb dalnok az egész országban. És az utódai is mind derék lovagok voltak és becsületes emberek, mind egy szálig! Úgy nézzenek reánk, uraim, hogy ebből a dicső családból már csak két ember él. Itt áll önök előtt a két utolsó von Hagenau!

Az öregnek könnyek csillogtak szemeiben, széles mellén hullámzott szürkülő rőt szakálla, jobbkarjával átfonta fia derekát s úgy álltak ott ketten, mint két kemény fatörzs.

— Igen, uraim, de talán méltóztatnának egy pohár bort, a von Hagenauk vagy katonák voltak, vagy művészek, vagy művészek is, katonák is. Én már nem lehetek katona, hatvanhétéves vagyok, uraim! Mikor kitört a háború, elmentem az előljáróságra s mondtam, hogy katona akarok lenni. Kinevettek. Mit? mondom, engem nevetnek az urak? Nohát nézzenek ide! Azzal megfogom a Wertheim-kasszát s a fal mellől a szoba közepére állítom. Amilyen igaz, hogy Walter von Hagenau a nevem, olyan igaz, hogy az egész előljáróságnak tátva maradt a szája. A polgármester kezét szorított velem s azt mondta, azért mégis csak menjen haza von Hagenau úr, azt a kis háborút majd csak elintézik maga nélkül is. No de mindegy! Talán innánk egyet, édes uraim! Fritz! Tölteni! Prosit uraim! Sebahj! Majd elmegy helyettem a Fritz és amilyen igaz, uraim, hogy Walter von Hagenau a nevem, olyan igaz, hogy Friedrich von Hagenau sem fog szégyent hozni a von Hagenauk vörös hajára!

A poharak összecsendültek, az arcok ragyogtak a barátságtól, még Hektor, a mészáros hatalmas doggja is előbujt a kályha alól, komor pofájából derűsen villogtak szemei s farkát csóválva dörgölődött a Fritz lábaihoz.

Minden a legszebben végződött volna, ha a sors könyvében az nincs megírva, hogy a strassburgi pástétomkészítő ezen az estén póruljárjon.

Mert a pástétomkészítőbe bizonyára belebujt az ördög és amikor a hangulat tetőfokán volt s a szívek a barátság villanyos áramával voltak összekapcsolva, elkiáltotta magát:

— Veres kutya, veres ló, veres ember egy se jó!

Azonnal beállott a rövidzárlat. Walter von Hagenau elsáppadva rontott a csúfolódóra, a takács, a fegyverkovács s a rosszmájú libamájpancsoló barátai, a mészáros és a pék pedig az ablak elé sorakoztak.

Legyen, ami lesz, gondolták, annyi bizonyos, hogy a pástétomkészítő most megkapja a magáét, nekik csak arra lesz gondjuk, hogy az öreg ki ne hajtsa az ablakon.

Walter von Hagenau szótlánul megmarkolta a strassburgit s az ablak felé tartott vele, de látta, hogy ott sorfalat állnak a többiek, megfordult hát s egy kicsit mintha tőprengett volna.

— No most következik a dögönyözés — mormogta a takács.

Az öreg azonban egy ujjal sem bántotta a pástétomkészítőt, hanem szép lassan odavitte a tüzes kályhához s ráültette.

Hiába ordított, hiába vinnyogott, ott tartotta, amíg erővel ki nem szabadították kezei közül. Azután mégis csak nyakon fogta és kidobta az ajtón s mint aki legjobban végezte dolgát, odafordult a két katonához :

— Uraim, amilyen igaz, hogy Walter von Hagenau a nevem, olyan igaz, hogy ez a pimasz pástétomkészítő két hétig állva issza a sörét !

* * *

Miklós napján este már csak egy von Hagenau volt Niederbronnban, az öreg Walter, aki a Kék macskában üldögélt nagy búsán.

A másik von Hagenau, az ifjú Frigyes, már Strassburgban várta a Mikulást, a dzsidások kaszárnyájában. És ott várta a karácsonyt is, mely lassan pilléző, szűzi fehér hóval és az emberek eszeveszett háborújában fájdalommal, kegyetlenséggel és vérrel borított sebesültek seregével töltötte meg a várost.

Friedrich von Hagenau, a lovag és dalnok Reinmar von Hagenau utolsó ivadéka, nem gondolt sem hóval, sem a sebesültekkel. Ő alapjában véve semmire sem gondolt a háborúval kapcsolatban, csak arra, hogy a Vaterland győzni fog és ez a gondolat kirázhatatlanul benne volt, mint a húsa, a vére s a csontjai.

Karácsonyra levelet kapott az apjától. Maga elé tette az asztalra neki könyökölve olvasta az öreges, kemény vonásokat :

«Édes fiam, Fritz !

Ha szegény anyád élne, most sok kitünő elemózsiát küldenék neked. Ne legyen Walter von Hagenau a nevem, ha egész Niederbronnban nem ő volt a legjobb gazdasszony. És ez mind semmi ! Mert igaz, ami igaz, általában is a legjobb asszony volt ő nemcsak Niederbronnban és Elzászban, sőt az egész birodalomban, hanem — tudom én, amit tudok — az egész világon. És meg vagyok győződve róla, hogy a mennyben is így gondolkoznak felőle és bár szerénytelenség nélkül állíthatom, hogy egész életemben becsületes ember voltam, senkit meg nem csaltam, mindenkinek jó munkát adtam, ha a mennyországba kerülök, az inkább az ő érdeme lesz, mint az enyém.

És remélem, édes fiam, Fritz, hogy jó anyád most néz minket, téged Strassburgban, a dzsidások kaszárnyájában, engem pedig Niederbronnban, a Hauptstrasse No. 9 alatt, ahol szeretetben és megalégedésben éltünk együtt negyvenkét esztendeig.

És remélem, édes fiam, Fritz, hogy nemsokára — a győzelem után — te is egészségesen visszatérsz és a Hauptstrasse No. 9 alatt boldogan fogsz élni — ahogy Grünbaum, a mőzeshitű biztosítási ügynök szokta mondani — bis hundert und zwanzig Jahre. És én is számítok még legalább harmincra, mert az unokám lakodalmán még táncolni akarok.

Édes fiam, Fritz, itt küldök a levélben 10 (tíz) márkát, csapj magadnak vidám karácsonyt. Csak egyszer él az ember!

Karácsonyestére kedves komámék, a Reich takács és felesége, meghívtak magukhoz és téged csókoltatnak. Keresztanyád igen derék asszony, bár négy szemközt megmondhatom, hogy szegény anyádnak nyomába sem ér.

Égyébként a Kék macskában iszogatunk meg egy-egy pohár bebeneheimit (keresztapád mindig az ortlibi mellett erősködik) a hazáért és a te egészségedre, amit (az előbbit is, az utóbbit is) a jó Isten mindörökké tartson meg. Csókol szerető atyád: Walter von Hagenau.

U. i. És mivel karácsony előtt vagyunk, elhatároztam, hogy Müllernek, annak a pimasz pástétomkészítőnek is megbocsátok. Nem tehet róla szegény, hogy olyan utolsó fráter. Egészen kicsi korában egy végzetes, jóvátehetetlen baleset történt vele, az anyja vörös-sárga szoknyát viselt, amiből tudhatod, hogy nem volt német nő, mert azok Elzászban abban az időben csakis zöld és kék szoknyában jártak. Szerető atyád: Walter».

Akármilyen kemény legény is volt Friedrich von Hagenau, két könnyecsepp mégis előtört pillái alól, amikor a levelet elolvasta.

A tíz márkát, híven atyja utasításához, jókedvűen elköltötte kamerádjaival és ünnep után megírta apjának, hogy pár nap múlva indul a frontra, reméli, hogy onnan nemsokára visszatér és akkor boldogan fognak élni tovább, ahogy eddig is éltek.

Alapjában véve nem sokat gondolkozott azon, hogy miképen is éltek eddig, mert az ember húszéves korában nem firtatja a multját, sőt a jövőjével sem igen törődik. Ebben a tekintetben Fritz sem volt kivétel és csak a jelen volt előtte fontos, de az sem úgy, hogy nekifeszítse két erős vállát a mának, hogy magának és csakis magának kitaláljon valami jó kis meleg helyet az életben vagy hogy sima és magas homloka alatt, melyet bizonyára költő ősetől örökölt, keményebben megpendítse gondolkozása húrjait, hogy a mindig kínálkozó pillanatok közül megragadja a neki legalkalmasabbat.

Nem! Ó teljes odaadással omlott bele egész énjével a társai életébe. A jelen csak annyiban volt fontos előtte, hogy mikor ki kellett masirozni, az ő lábai is ott dobogjanak az ezredben, az ő tüdeje is megreszkettesse a levegőt, mikor Strassburg utcáin ezer meg ezer torokból felharsan a — die Wacht am Rhein!

1915 vízkeresztje után való napon Friedrich von Hagenau az orosz frontra indult és ezzel megkezdte négy esztendeig tartó vándorlását végeérhetetlen meneteléseken, irtózatos rohamokon, felégetett falvakon, szörnyű koplalásokon, egy-egy frontmögötti város néhány órás fülledt mámorán, sebesüléseken, kórházakon, sáron, dühön, elkeseredésen, reménykedésen keresztül, lövészárokból-lövészárókba, végig Európán.

1918 nyarán, súlyos sebesüléssel egy budapesti kórházba került. Heteket töltött itt, míg lábra tudott állni. Magának sem merte meg-

vallani, de lelke mélyén már ott ült a csendes, kipusztíthatatlan undor minden iránt, ami háború. Azért egy pillanatig sem gondolt arra, hogy ha megint útnak indítják a lövészárkok felé, ne menne híven és pontosan, csak épen a tűz és a lelkesedés hamvadt le, de annál erősebben élt benne a kötelesség és valami ősi odahúzás egy nagy nép közösségébe. Most már ketté tudta választani a dolgokat. Más ő és a társai, az egész nép együtt és megint más a háború. A nép viruló, erős, gyümölcsöző test, a háború pedig vészes, pusztító láz, mely vörösen üt ki rajta, mint gyermekben a skarlát s ha már elmúlt, akkor is sokáig ott hagyja nyomait.

Igen, ezt érezte és azt mondta, hogy betegség, hátha benne vagyunk, legyünk erősek, amíg vége lesz. Ezt ki kell bírni, ezt a betegséget le kell győzni.

Szeptemberben már sétált a városban s a kora őszi aranyos sugarival átszőtt Várhegyről elkábulva nézte a hatalmas Duna két partján királyian szétterülő várost.

Az öreg Walter nagyon örvendett, hogy fia Budapestre került. Régi, foszladozó papirosokból egyszer kibetűzte, hogy egy von Hagenau II. József császár alatt Magyarországra került, igen jól házasodott, oda-gyökeresedett s a familiában az a hagyomány járta, hogy egy Erdély nevű tartományban szerzett igen szép birtokot.

Figyelmeztette fiát, hogy vigyázzon, mert Magyarországon még valami előkelő, gazdag rokonságba botlik.

Az öreg igen jó véleménnyel volt a magyarokról, egy kissé azonban furcsa fogalmai voltak erről a népről.

Fritznek például egy levelében azt írta, hogy tudomása szerint a magyarok igen vitéz népek s hogy ő egyszer régen olvasott valamí különös nemzeti fegyverükről, a villogó gatyáról, amivel ellenállhatatlanul törnek az ellenségre.

A fiú kitűnően mulatott ezen és sietve válaszolt, hogy eddig még egyetlen von Hagenauval sem találkozott Magyarországon, ami pedig a villogó gatyát illeti, az vászon alsónadrág.

Walter von Hagenau hasát fogta nevéttében, mikor a levelet olvasta, ugyancsak mulatott komája is, a takács és amikor Lizzi asszony kiment a konyhára, így szólt von Hagenauhoz :

— Nohát ezt sohasem hittem volna! Mit nem tud meg az ember? Már, hogy a villogó gatyá alsónadrág legyen?! Vajjon nem tévedett Fritz?

Az ajtó felé kacsintott, hogy nem hallja-e az asszony s huncutkodva dörmögte :

— Ámbátor, ami a veszedelmes voltát illeti, hm, hm, hahaha, komám! attól függ, hogy ki legyen az ellenség!

Szüret táján kapta Fritz az utolsó levelet apjától.

Az elzászi hegyek között szomorú volt a szüret 1918 őszén, az országutakon ellenséges katonák döngették a földet, a bor istenének kis koboldjai szepegve jártak a Vogézek között és nem mertek közeledni a borongós arcú emberekhez.

Fritznek valami olyan érzése volt, mintha egy óriás, roppant gyorsan forgó tányéron állana s minden pillanatban várna, hogy hol sodródik le róla.

Apja levelét szomorúsággal vegyült nyugtalansággal olvasta. Nagyon vágyott már az öreg után és könnyek szöktek a szemébe, mikor a megszólítás végére ért:

«Édes fiam, Fritz! Édes jó, egyetlen gyermekem!»

Bár nagyon szerették egymást s így nem volt szokatlan ez a megszólítás, ezekből a mondatokból valami különös szomorúságot olvasott ki, mert az öreg máskor mindig csak így kezdte levelét: «Édes fiam, Fritz!»

És ahogy az öreg a házukról írt, a kis kertről, a mesterségről, a szerszámokról, mindenből valami nyugtalan bánat áradt.

Csak a levél végén ismert rá a régi, az igazi Walter von Hagenaura ezekből a sorokból:

«Tegnap este nem mentem el a Kék macskába, mert ott most idegen katonák hetykélkednek és nekem visket a markom, hogy valamennyit kihajítsam az ablakon. Átjött hozzám a komám és iddógáltunk egy kevés friss musttal vegyített beblenheimit. És elővettem régi írsainkat és megmutattam keresztapádnak, hogy kik voltak a von Hagenauk. És ő azt mondta, hogy ne haragudjam, de ő esztelenségnek tartja, hogy egy iparosember, egy olyan derék munkás, amilyen az ő komája, efféle régi dolgokkal dicsekedjék, mint egy buta, dölyfös s dologtalan junker. Ha más mondta volna ezt, megharagudtam volna, de a komáról tudom, hogy derék és becsületes ember és keresztanyáddal együtt szívesen segítettek rajtunk, amióta szegény, jó anyád meghalt. Hát azt mondtam neki, hogy igyunk egy pohárral, komám és aztán megmagyaráztam neki, hogy azért becsülöm és azért tartom ezeket a régi papirosokat, amiért ő ebédlőszobájának a falán tartja nagyapjának az arcképét, aki igen derék takácsmester volt Mühlhausen városában és a komámra egy házat és egy szőlőt hagyott a Blockbergen, rám pedig a von Hagenauktól mindössze ezek a papirosok maradtak, mert a házat én szereztem szegény jó anyáddal egyetemben. És megmagyaráztam a komámnak, amit te is tudsz, édes fiam, Fritz, hogy a becsületes munkás épen olyan manapság, mint volt régen a becsületes katona. Akkor olyan volt a világ, hogy a katonaság mesterség volt és — Istenemre mondom — Heinrich von Hagenau zsoldos kapitány kétszáz esztendővel ezelőtt semmivel sem volt rosszabb mesterember a maga szakmájában, mint most én a magaméban. Heinrich von Hagenau a király zsoldosa volt, Walter von Hagenau és Friedrich von Hagenau a munka zsoldosai. És becsületes bérért mindig becsületes munkát adtak mind a hárman!»

Az öreg felvidulhatott, ezektől a soroktól, mert így folytatta levelét:

«Sohse búsulj, édes fiam! Úgy lesz az, hogy a végén mégis csak Friedrich von Hagenau fog nevetni! Ahol egy jó pemzli kell, ott leszel te! Nohát, mit mondjak neked, édes fiam? A végén mégis csak mi fog-

juk kifesteni az egész világot! Mindenesetre sohase feledd, hogy egy von Hagenau-nak első mindig a becsület!

Nagyon várlak haza, édes fiam és remélem, hogy nemsokára viszontláthatjuk egymást. Csókol szerető atyád: Walter von Hagenau».

A kérlelhetetlen végzet azonban úgy intézkedett, hogy az öregnek ez a reménysége soha se váljék valóra.

Néhány hét telt még el, Fritz belekerült a magyar forradalom forgatagába, sodródott egyik városból a másikba, a határon átmenni nem tudott, végül a román hadsereg foglyaként hozták 1920 nyarán Erdélybe.

Néhány hétig elzárva tartották Brassóban, azután is megfigyelés alatt maradt. Egy darabig kábultan és elkeseredetten ténfergett ide-oda, egy nap azonban munkához látott. Valóságos művész volt a maga mesterségében és égett kezei alatt a dolog. Jól keresett, kiöltözött és kezdte megszokni az erdélyi levegőt. Egy levele a sok közül eljutott apjához, aki két esztendeig nem hallott róla hírt és kétségbe volt esve fia sorsa miatt. Ettől a levéltől úgy felüdült, ahogy a tartós szárazságban lekókkadt virág egyenesedik ki a bő zápor után.

Fritz részletesen beszámolt sorsáról s megírta, hogy a rokonkérésessel nem volt szerencséje, mert talált ugyan egy embert, akit Hagenau-nak hívnak, de ez nem a von Hagenauk közül való.

— És pedig két okból nem — írta Fritz — először, mert a haja nem vörös, másodszer pedig, mert — borbély.

— Én úgy éljek, igazi von Hagenau ez a kölyök — lelkendezett az öreg a takácsnak — még ma este írok neki, hogy török-szakad, jöjjön haza, házasodjék meg, mert rég nem voltam — keresztelőn.

Ezt a levelet azonban sohasem kapta meg Fritz és, pedig abból az egyszerű okból nem, mert apja sohasem is írta meg.

Ellenben a következő levelet kapta Reich takácstól, a kereszt-apjától:

«Édes Fritz! A jó Isten adjon neked erőt, hogy el tudj viselni férfias szívvél, amit igen szomorúan kell veled közölnöm.

Épen ma egy hete délután, amikor jó apád megkapta a leveledet és amiatt olyan nagy örömben volt, gondoltuk, hogy kivételesen elmegyünk a «Kék macskába». Az úton alig lehetett járni a sok idegen katonától, akik most itt vannak Niederbronnban és akiktől jó apádnak, hacsak látta is őket, mindjárt fejébe szaladt a vére.

Amikor a templom elé értünk, nagy sivalkodást hallottunk. Szégyellem neked megírni, hogy ilyen megtörténhetett Niederbronnban; magam sem tudom, hogy a szégyentől vagy a haragtól reszkettem jobban, amikor láttam, hogy egy fekete, egy ocsmány néger — Uram teremtőm, hogy lehet efféléket egy tisztességes hadseregbe bevenni? — a Baecker városi előljáró leányát szorongatja. És a többi katonák, akik ezt látták, röhögtek rajta és azt mondták, hogy ne féljen, kisasszony, a kis baba csokoládészínű lesz, nem fekete.

Én ezt a dolgot figyeltem, de bár figyeltem volna jó atyádat, mert ha őt figyeltem volna, most bizonyára nem kellene ezt a levelet írnom neked.

Isten a tanum, édes Fritz, nem vagyok benne hibás, mert mire észrevettem magam, már kész volt a szerencsétlenség.

Jó atyád odaugrott a szerecsenhez, mellbevágta és a Baecker leányt kiszabadította kezei közül. A szerecsen ordítani kezdett és a többi katonák is ordítottak, hogy «disznó bosch» és egy csomó lövés dördült el és jó atyád ott, a mi templomunk előtt összeesett.

Édes Fritz, kedves jó keresztfiam! Én nem tudlak téged megvigasztalni, te már nagy ember vagy, te el tudod viselni ezt a borzasztó sebet, ha kéred az Istent, hogy segítsen neked.

Jó atyádat tisztességesen eltemettük, ott volt a temetésen az egész város és úgy zokogtak az emberek, hogy egy szó sem hallatszott a tisztelendő úr prédikációjából és meg kell adni, hogy azért a franciák úri emberek, mert azt a szerecsent a parancsnok már másnap felkötötte.

És Acker bácsi, a vendéglős, a «Kék macska» ivójában arra a helyre, ahol jó atyád szokott ülni, egy táblát akart tételni ezzel a felírással: Itt ült negyvenöt évig Walter von Hagenau, aki hősi halált halt Niederbronn piacán 1920 október 14-én.

Én azonban jobbnak láttam, hogy várjunk még azzal a táblával. Jó atyádnak is mindig mondtam: Csak várni, Walter, csak várni. Okos ember, ha egyszer beborult az ég, nem ugrál, nem dühöng, szépen végzi a dolgát, ahogy borús időben lehet, ahogy olyankor kell és várja — amíg kiderül. Nagyon okos ember volt jó atyád, mégsem akarta megérteni, hogy most be van borulva. Most hát adjon az Isten neki csendes nyugalmat a földben és örök boldogságot az égben.

Mikor jó atyádat a templom elől hazahoztuk, egyszer még magához tért és meghagyta, hogy írjam meg neked, hogy ölel-csókol, jere haza minél előbb, minden szerszámot rendben találsz, a házon semmi adósság nincs, a régi írásokra jól vigyázz és legutoljára azt mondta, hogy: «Fritz! Egy von Hagenau mindig tudja, hogy mi a becsület!»

Többet nem szólt semmit, de tőlem is elbúcsúzott, mert megszorította a kezemet.

Kedves Fritz, édes jó keresztfiam! Én is azt mondom, jere haza minél előbb. Addig is, amíg jönél, a házat kiadtam bérbe Kochnak, a szabónak. Azt a kis szobát azonban, ahol jó atyád lakott, lezártam. És az írásokat külön is elzártam a kaszniba. A ruhákat szépen eltettük keresztanyáddal a sifonerbe. Ne félj, semmi bajuk nem lesz, mert pipadohányt tettem közéjük, jó bőven. A naftalin nem ér semmit, azt én mondom neked. A moly rövidesen megszokja a szagát és eszi, mint a cukrot. De próbálja megenni a pipadohányt! Keresztanyád is, én is, csókolunk, tisztelünk, édes Fritz és várunk mielőbb.

Igy lett teljesen árva és az egyetlen von Hagenau a világon, Friedrich von Hagenau.

Mikor elolvasta a keresztapja levelét, leborult a két karjára és zokogott, mint egy gyermek. Csak kis fiú korában érezte azt a tiszta, nagy vágyódást, hogy megszoríthassa, átölelhessen az apját, amit most érzett és kitérte karjait, mintha annyi ezer kilométeren keresztül is elérné az öreget.

Maga elé idézte, elképzelte mozdulatait, hangját, beszédjét, ahogy eldiskurált vele, ahogy a mesterség fogásait magyarázgatta s ahogy a von Hagenaukról mondta soha véget nem érő meséit.

Mindez nincs többé. Csak ő van! Az utolsó von Hagenau. Úgy sajnálta most magát és most sajnálta először azt a hat esztendőt, az ifjú vágyak, a férfiézés forró, meleg hat esztendejét, amit kihabzolt belőle a háború.

De nem azért volt kemény elzászi és a Walter von Hagenau fia, hogy sokáig törje magát azon, ami már elmúlt s amin ő semmiképen sem segíthet.

Esténként, amikor visszavonult magányos kis szobájába vagy amikor vasárnaponként kísétált a város határába s álmodozva nézett át az eléje tornyosuló erdélyi hegyeken, sőt munkaközben is, sokszor, igen sokszor gondolt apjára és Niederbronnra s tele volt a feje tervekkel, hogy hazamegy és hozzákezd az élethez.

Mert valahogy úgy érezte, hogy az ő mostani élete nem is élet, ő most csak úton van az élet felé, nehéz, küzdelmes úton.

Emlékezett, hogy apja mennyit mesélt neki vándorlásairól, úgy gondolta azonban, hogy az ő bolyongása mégis csak más, mert az öreg annak idején kedve szerint ment egyik városból a másikba, egyik országból a másikba, míg őt egy hatalmas kényszer hajtotta ide-oda s most is, mint a cérnára kötött madár, csak addig szállhat, ameddig a cérnát engedik a földi gondviselés letéteményesei, a sokféle hatóság, rendőrség és egyéb hivatalos hatalmak.

Mindamellettt nem lett volna a Walter von Hagenau fia, ha ezt a cérnát el nem tudta volna szakítani, de teltek a hetek, sőt hónapok is teltek és Fritznek meg kellett állapítania, hogy a szíve van megkötve.

Egy magyar hivatalnok özvegyénél lakott. Az idős asszonynak az állam új gazdái elfelejtették kiadogatni azt a kis nyugdíjat, amit néhai férje egy dohos irodában, harminc esztendőn keresztül oly nagyon megszolgált. Egy darabig abból élt, hogy eladogatta eladható holmiit, aztán rászánta magát, hogy két szobájából egyikét bérbeadja.

Őmaga a leányával behúzódott a másik szobába és a kis konyhába.

Özvegy Szabónénak általában véve nem volt valami jó véleménye az iparcégényekről és akármilyen délceg legény is volt Friedrich von Hagenau, akármilyen tisztességes is volt a viselkedése, rossz véleményét rája is kiterjesztette. Leánya is bizonyos idegenkedéssel, sőt lenézéssel fogadta a szobafestő lakót.

Ez az idegenkedés lassan-lassan felengedett s mikor a gyászszet

híre megjött, Szabó Erzsike már őszintén megsiratta a megboldogult Walter von Hagenaut.

Ezek a könnyek és a közös szomorúság napról-napra közelebb hozták őket egymáshoz és egyszer özvegy Szabóné csak azon vette észre magát, hogy semmi különöset sem talál abban, hogy Fritz néha a kelle-ténél hosszabb ideig marad náluk és egy idő múlva már azt is termé-szetesnek találta, hogy Erzsike marad kelleténél tovább a Fritz szobá-jában.

Lassan-lassan az utolsó von Hagenau kezdett magyarul beszélni és kezdte megismerni az erdélyi embereket. Megtanulta, hogy a katrinca a román nők testét takarja, a piros lájbi pedig a magyar leányokét. És bár nagyon ritkán járt vendéglőbe, megtanulta, hogy hiába az ezernyi gond, baj és szomorúság, vannak emberek, akik képesek késre menni azért, hogy a küküllőmenti bor jobb, mint a marosmenti.

— Akárcsak szegény jó apám, az áldott jó Walter von Hagenau — gondolta Fritz és azt írta a keresztapjának, Reich takácsnak Nieder-bronnba, hogy «mintha csak Elzászban volna az ember».

A takács sűrűn írt Fritznek és hívta haza. Egy alkalommal meg-jegyezte, hogy «őrült» ára van most Niederbronnbán a házaknak, nem volna-e jó eladni a Fritzét.

Nem nagyon érdekelte a dolog, mert sokat keresett, megtakarított pénze volt, azért mégis megmutatta a levelet Erzsikének.

A leány elolvasta, elsápadt, talán csak most érezte, hogy ez a szép, erős és komoly férfi ahogy ma itt van, holnap már épen úgy messze lehet innen.

Hallgatott egy darabig, szemébe kiült a nagy kín, ami a lelkét feszítette, görcsösen megmarkolta a Fritz karját, magához húzta a fejét és valamit súgott neki.

Egy percig álltak egymás mellett szótlánul, aztán Fritz mélyen elgondolkozva bement a szobájába.

Leült az asztal mellé, tenyerébe támasztotta a fejét és ott ült sokáig-sokáig.

Aztán elővette a keresztapja levelét, amit apja halálakor írt és elolvasta újra, ki tudja hányadszor, ezeket a sorokat :

«Mikor jó atyádat a templom elől hazahoztuk, egyszer még magá-hoz tért és meghagyta, hogy írjam meg neked, hogy ölel-csókol, jere haza minél előbb, minden szerszámot rendben találsz, a házon semmi adósság nincs, a régi írásokra jól vigyázz és legutoljára azt mondta. hogy : «Fritz! Egy von Hagenau mindig tudja, hogy mi a becsület!»

Aztán megint tenyerébe hajtotta a fejét s ahogy a szoba homályos sarkát nézte mintha édesapját látta volna ott.

«Persze tudom, hogy vársz — mondotta magában Fritz — tudom, hogy vársz. Tudom, hogy adósd vagyok egy csokor virággal, öreg Walter von Hagenau, édes jó apám! Adósd vagyok a szívemmel, amit te hazavársz a szép Elzászba.

És tudom, hogy adósa vagyok a régi háznak és a kis szobádnak, ruháidnak és a régi írásoknak, amik mind-mind várnak rám.

Ó, én tudom, hogy Te nagyon vársz rám, öreg Walter, édes jó apám!
De nézd! Te annyit vártál már reám, te olyan jól tudsz várni.
Várj még egy kicsit, öreg Walter von Hagenau.

Nézd! Most én vagyok az egyetlen von Hagenau, ha hazamegyek, azt mondják Niederbronnban: «Itt van az utolsó von Hagenau!»

De várj csak egy kicsit! Csak egy pár hónapig várj még, öreg Walter — és Fritz felugrott ültéből és mosolygott, aztán kacagott boldogan, hangosan és ömlöttek a könnyei — csak egy kicsit várj még, édes jó apám, öreg Walter von Hagenau, csak addig, amíg megint két von Hagenau lesz a világon.

Mert lesz! Fiú lesz! És vörös haja lesz! Igazi, valódi von Hagenau lesz!»

Aztán lámpát gyújtott, leült az asztalhoz és levelet írt a keresztapjának és mosolygott végig, amíg írta, hogy azzal a házladással jó lesz egy kicsit várni, akármilyen «őrült» ára is van most, mert sohasem lehet tudni, hogy mi történik és hogy kinek lesz még szüksége arra a házra.

Aztán fogta a levelet és bement Szabó Erzsikéékhez. A szobában sötét volt. Fritz csak homályosan látta, hogy hol ül a leány.

Lámpát gyújtott és ahogy világosság öntötte el a szobát, Fritz észrevette, hogy az Erzsike finom teste megvonaglik a hangtalan sírástól és a szemében, a két szép fekete szemében valami hideg rémület van.

Odalépett, megfogta a kezét s felemelte ültéből és amikor pillantásuk találkozott, az Erzsike két fekete szemében lassan fény gyult ki és onnan csendesen előmlött az arcán is.

Fritz nagy, meglegedett nyugalmat érzett és esküdni mert volna rá, hogy a háta mögött ott állt az öreg Walter von Hagenau, vállára tette kezét és úgy dörmögte:

«Bravo, Fritz! Egy von Hagenau mindig tudja, hogy mi a becsület!»

Akkor jött be özvegy Szabóné és ő is hallotta, mikor Fritz azt mondta:

— Amilyen igaz, hogy Friedrich von Hagenau a nevem, olyan igaz, hogy én magát, Erzsike, feleségül veszem!

Sipos Domonkos.